

УДК 342.9

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

**Г.В. КОНЮХ, аспірантка¹,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

У статті здійснено аналіз окремих аспектів історії розвитку адміністративного права, його сучасного стану; набули розгляду основні тенденції розвитку зазначеної галузі знань в умовах сьогодення.

Адміністративне право, історія розвитку адміністративного права, тенденції розвитку адміністративного права, публічне управління.

Стрімкий розвитком суспільних відносин, що наразі характерний для нашої держави, надає особливої актуальності проблемі забезпеченню пріоритету прав і свобод людини в усіх сферах її взаємодії з державою, її органами та посадовими особами. На жаль, наразі адміністративно-правове законодавство та насамперед неефективна практика його застосування поки ще не здатні належним чином задовольнити всі необхідні суспільні потреби громадян і забезпечувати надійний захист основоположних прав та свобод особи з боку держави та основних її інституцій.

Національні системи права поступово зближуються за своїм змістом та суттю, тому необхідно переймати зарубіжний досвід країн, насамперед стосовно рівня реалізації адміністративних правовідносин з метою їх оптимізації та підвищення ефективності.

Теоретико-методологічним підґрунтям статті постають дослідження таких фахівців у галузі адміністративного права, як В.Б. Авер'янова, В.В. Галуцька, Д.Н. Бахраха, Ю.П. Битяка, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, О.В. Кузьменко, В.І. Курила, А.П. Коренева, С.Г. Стеценка, Ю.О. Тихомирова та інших. Втім, доволі стрімкий розвиток адміністративно-правових відносин вимагає і концептуальних, у тому числі науково-методологічних, поглядів та підходів щодо подальшого розвитку адміністративного права у цілому.

Мета статті полягає у проведенні аналізу окремих аспектів історії розвитку адміністративного права та формуванні нових ідей щодо можливих перспектив його розвитку в подальшому.

Загальновідомо, що адміністративне право – це галузь публічного права, система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають в сфері публічної влади, забезпечення прав і свобод громадян з метою ефективного функціонування громадянського суспільства та держави. Саме для цієї галузі права характерними є постійні та стрімкі

зміни, пов'язані насамперед із залежністю від політичних, суспільних та соціальних змін і, як наслідок, з доволі значною плинністю нормативно-правових актів, більшість з яких є підзаконного характеру. Зокрема, В.Б. Авер'янов зазначав, що адміністративне право, котре нині в Україні перебуває на етапі серйозного реформування, є провідною галуззю публічного права, в якій притаманний останньому публічно-правовий (імперативний) метод органічно поєднується з використанням суттєвих ознак і елементів диспозитивного (приватноправового) методу регулювання суспільних відносин [1, с. 45].

Історія становлення адміністративного права має досить давню історію, перші адміністративні норми з'явилися у правових системах античних держав Заходу, Середнього та Далекого Сходу (закони Хаммурапі, публічне право Стародавнього Риму тощо). Як самостійна галузь права адміністративне право бере свій початок ще у XVIII ст. [2, с. 11–12].

Адміністративне право можна вважати похідним, передусім з французького та німецького адміністративного права. Воно є продуктом європейського континентального правового розвитку. Англосаксонська правова система значною мірою відрізняється від континентального права, так як в Англії та США тільки в останні десятиліття можна спостерігати ознаки виділення адміністративного права з права цивільного.

Простежуючи історичний шлях виникнення засад адміністративного права та відзначаючи основні тенденції, можна зауважити, що управлінські відносини є однією із первісних складових структури суспільства [1, с. 15]

Розвиток адміністративного права починається з такої науки, як камералістика (це наука про управління в державі, управління в державних фінансах, економіці та господарстві). У часи бурхливого індустріального розвитку була досить нагальна потреба у зростанні фінансів, яка слугувала засобом для утримання держави, її чиновників та війська, дані знання вивчалися наукою – камералістикою. У середині XVIII ст. історично склалося так, що камералістику умовно поділили на два види: «стару» та «нову». «Стара» камералістика вивчала фінанси держави, економіку та її господарство. «Нова» камералістика – все, що було зв'язано з поліцією, мануфактурною та гірничою справою.

З плином часу, наприкінці XVIII ст., з «нової» камералістики виникло поліцейське право, яке відіграло значну роль у регулюванні суспільних відносин у різноманітних сферах внутрішнього життя держави. Поліцейське право було призначене здійснювати внутрішнє адміністрування в державі.

Основними представниками поліцейської науки на той час були Н. Деламар та І.-Г.-Г. фон Юсті. Як Деламар, так і Юсті розуміли науку в сенсі політики. Юсті, подібно до Деламара, не вивчав ні законодавства, ні управління, але виклав систему теоретичних знань, які обумовлюють добробут. Причини добробуту слід шукати, на думку Юсті, у природних та економічних умовах, а також у духовному розвитку населення. На цьому і повинна бути зосереджена увага уряду. Юсті вважав, що поліція та

юстиція – це дві частини одного цілого, а їх функціонування повинно бути прерогативою одних і тих же органів [1, с. 21].

У другій половині XIX ст. відбувся перехід до адміністративного права, чому історично сприяло проведення буржуазних революцій, насамперед добре знайомої Французької революції 1789 року. В той час всі права та свободи людини були протиставлені всемогутності держави, оскільки методи, які використовувала тоді поліція, відповідали принципу верховенства права, державне управління мало базуватися лише на вимогах чіткого дотримання закону, а також особливу увагу приділяли на те, що обов'язково враховувалися всі права і свободи громадян, оскільки адміністрування не могло здійснюватися на власний розсуд чиновників.

Істотною умовою існування сучасного адміністративного права є наявність добре функціонуючої системи публічного управління та управлінської діяльності.

Новітній етап характеризується кардинальним переглядом сутності, змісту та призначення адміністративного права, якому притаманний перехід від державоцентристського (інтереси держави на першому місці, людина – для держави) призначення адміністративного права до людиноцентристського (інтереси людини на першому місці, держава – для людей). Визначається особа як основний суб'єкт адміністративно-правових відносин та призначення державних органів на створення необхідних умов для реалізації та захисту прав, свобод та інтересів особи [3, с. 8–9]. Ці базові, засадничі позиції адміністративного права вже певним чином знаходять прояв у нормах адміністративного законодавства. Втім, потреба у їх практичній імплементації постає все ще занадто гостро.

Адміністративне право України виникло в процесі виділення та подальшого розвитку з конституційного права сфери внутрішнього публічного управління, куди вписалися норми поліцейського права, що відповідали вимогам правової держави (верховенству права й підпорядкуванню публічної адміністрації закону) та наповнюється в умовах сьогодення людиноцентристськими положеннями, заснованими на стандартах Європейського Союзу щодо публічного забезпечення прав і свобод людини та громадянина [4, с. 27–36].

У недалекому минулому адміністративному праву був притаманний здебільшого лише імперативний метод правового регулювання адміністративних відносин. Проте в демократичній державі не можна виключно керуватися даним методом, в сучасних умовах в державі досить органічно поєднується як імперативний, так і диспозитивний метод правового регулювання адміністративних відносин. Можна стверджувати, що адміністративному праву притаманний метод зі змішаною природою.

Серед наукового загалу, практиків та експертного середовища побутує певна варіативність векторального напрямку розвитку адміністративного права, а відтак – оновлення відповідного законодавства та, головне, ефективність застосування такого на практиці. Проте погляди щодо концептуальних позицій переважно є одностайними. Так, доцільним вбачається провести насамперед зміни, які стосуються подальшої оптимізації та розвитку адміністративно-правових відносин, а саме: окрес-

лити чіткий розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності і наділення саме громад максимально широким колом повноважень; забезпечити реалізацію повноважень органів місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами; погоджуємось з думкою одного з багатьох правників-юристів, Володимира Бевзенко [5], ліквідувати державні адміністрації і створити натомість державні представництва тощо.

Тому серед напрямів перспективного розвитку можна висунути такі: реалізація реформи на місцевому рівні, проведення децентралізації публічної влади; оновлення принципів діяльності суб'єктів публічної влади; збагачення змісту адміністративного права новими поняттями та категоріями; забезпечення захисту адміністративних прав та свобод громадян належними судовими органами; реалізація мети рівноцінного ставлення державних службовців до оцінки як стану виконання з боку громадян обов'язків перед державою, так і стану виконання з боку держави обов'язків щодо забезпечення прав і свобод громадян, за що держава, згідно з ч. 2 ст. 3 Конституції України [6], несе відповідальність; здійснення адаптації адміністративного законодавства до стандартів та норм Європейського союзу.

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що адміністративне право виникло ще за давніх часів і продовжує свій стрімкий та інтенсивний розвиток. Адміністративне право є правом публічним, яке регулює взаємовідносини держави та громадянина в сфері реалізації публічної влади. Для його виникнення як самостійної галузі права було необхідно пройти досить довгий шлях свого становлення, переживаючи епохи промислових революцій, до становлення вільної, незалежної та демократичної держави.

З метою подальшої оптимізації та розвитку адміністративно-правових відносин доцільним вбачається: оновлення системи суб'єктів публічної влади; проведення боротьби з правовим нігілізмом; забезпечення гідного рівня виконання прав та свобод громадян, захист належних йому прав від порушення з боку держави та її владних суб'єктів; оновлення чинного законодавства, насамперед з дієвим насиченням органів публічного управління на місцях та громадських організацій реальними інструментами прийняття необхідних для держави управлінських рішень.

Список літератури:

1. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Видавництво «Юридична думка», 2004. – Т. 1: Загальна частина. – 584 с.
2. Ківалов С. В. Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. ; 2-ге вид., перероб. і доп. / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – Одеса : Юридична література, 2002. – 312 с.
3. Коломієць Т. О. Адміністративне право України : підруч. / за заг. ред. проф. Т. О. Коломієць. – К. : Істина, 2008. – 457 с.
4. Галуцько В.В. Адміністративне право України : навч. посіб. : у 2 т. / [В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Питхін та ін.]. – Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Т. 1: Загальне адміністративне право. – 320 с.

5. Бевзенко В. Адміністративне право ніби «проникає» в інші галузі права, приводячи їх в дію. – 14 жовтня 2014 р. / Володимир Бевзенко / Юридичний портал : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/legal-style/ls-80/>

6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.

В статье проведен анализ отдельных аспектов истории развития административного права, его современного состояния. Рассмотрены основные тенденции развития данной отрасли знаний в современных условиях.

Административное право, история развития административного права, тенденции развития административного права, публичное управление.

The author highlights separate aspects of administrative law historic development, its present-day situation. It was examined the main development tendencies of the mentioned field of knowledge in present days.

Administrative law, history of administrative law, trends in administrative law, public administration.